

Srna, Zdeněk

[Aslan, Odette. L'art du Théâtre]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1965, vol. 14, iss. D12, pp. 234-235

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107708>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

děti a s utrpením lidí, jeho statečný občanský postoj za první světové války, jeho „osamocenosť“ v poezii dvacátých let i jeho skepsi k organizovanému politickému hnutí.

Buriánkova knížka si uchová jistou hodnotu pro své shrnutí a částečné obohacení Tomanova životopisu, pro zařazení autorova myšlenkového vývoje do kontextu doby. Hlubší estetický rozbor Tomanovy poezie nám však zůstala dlužna.

Artur Závodský

Odette Aslan, **L'Art du Théâtre**. (Paris, Marabout, 1963, 660 stran.)

Pohled na antologii názorů teoretiků, tvůrců i zasvěcených milovníků divadla za celou epochu trvání tohoto umění v jediném, byť i obsáhlém svazku, vzbuzuje v prvních okamžicích jistou pochybnost: jde vůbec o vážně míněnou publikaci, nebo jen o publikaci povšechnou, populární, o přitažlivou záležitost obchodní? Vzápětí však přichází zvědavost na způsob přístupu, na kritéria výběru osobností a divadelních škol, na způsob výběru a citací textů z tak rozsáhlé oblasti, vůbec na všechno, co publikaci tohoto druhu dává (nebo ubírá) hodnotu a určuje její použitelnost.

Je zřejmé, že nakladatelství Marabout má své nemalé zkušenosti při vydávání podobných publikací; ve stejné řadě vyšlo *L'Art Poétique*, *L'Art de la Peinture*, *L'Art de la Musique* atp. (dokonce i *L'Art de la Politique*) a v antologiích z francouzské poezie byl zveřejněn i *Éluardův* svazek *La Poésie du passé*. Tato zkušenost se objevuje už i v úvodní vydavatelské poznámce k publikaci *L'Art du Théâtre*, která zdůrazňuje, že jde o první francouzský pokus zachytit hlavní tendence divadelních názorů od starověku až po naši současnost. Zřejmě neměli vydavatelé na mysli pouhou historickou dokumentaci, i když každá z velkých divadelních epoch — jak zdůrazňuje úvodní poznámka — je doložena odpovídajícím rozsahem textu, jako spíše (soudím z tónu pořadatelské předmluvy a ze samotného řazení materiálu) o konfrontaci i vývojový souhrn významných názorů. To samo o sobě není záměr neužitečný.

Už první pohled na spolupracovníky a konzultanty velmi pěkně vybaveného a graficky čistě provedeného svazku *L'Art du Théâtre* (jehož cena je i na západní poměry značně vysoká) svědčí o tom, že pořadatelka se radila s řadou odborných divadelních institucí, kterých je ostatně v Paříži dostatek (např. *L'Institut International du Théâtre*, *La Société d'Histoire du Théâtre* atp.), s řadou zahraničních institucí, které sídlí v Paříži (*Centre Cultural Américain de Paris*, *L'Institut Néederlandais de Paris* etc.) i s odborníky; mezi nimiž jsou citováni ze socialistické oblasti především Poláci a Jihoslované — to se pak projevuje výrazněji i v samotném výběru materiálu. Také poměrně rozsáhlá bibliografie textů, z nichž bylo čerpáno a často i pro účel antologie do franštiny poprvé překládáno, nutí nás přistupovat k tomuto dílu jako k serióznímu pokusu poskytnout divadelním zájemcům jistý souhrn teoretických názorů na divadlo, jak se objevovaly v průběhu jeho dějin. Celosvětový proces diferenciací „společenských“ umění — divadla, filmu, televize a na okraji i rozhlasu — nutí hledat i pro divadlo specifikum, oblast osobitosti a smyslu existence. V podtextu této antologie lze zřetelně pocítit snahu dát jakýmsi souhrnem teoretických názorů podklad k tomuto hledání současného smyslu divadla i jeho dalšího vývoje v oblasti teorie.

Kniha je rozdělena do čtyř základních kapitol: první má název — *Definice divadla, estetika* (s podkapitolou *Divadlo a společnost*), dále následuje kapitola, která si všímá otázek dramatické poetiky a autorských vyznání, třetí kapitola se jmenuje *Interpreti*, závěrečná část se pak dotýká otázek divadelní techniky, prostoru, výpravy a režie. Autoři jednotlivých statí jsou uvedeni krátkou charakteristikou se základními daty bibliografickými a hlavními díly; seřazení jsou podle data vydání publikací, z nichž je citováno.

První kapitola, podávající definice divadla a jeho smyslu, různé estetické názory, začíná citací Platona, pokračuje přes citace církevních otců, holandského van den Vondela, francouzské myslitele a dramatiky klasicismu a osvícenství, německé klasicisty, z ruských autorů je citován Gorkého dopis A. N. Tichonovi z r. 1932, z četných dalších Rolland, Shaw i Garcia Lorca, Georg Lukacs, samozřejmě vedle významných současníků francouzských, z nichž ne všichni jsou v našem povědomí. V pododdíle *Divadlo a společnost* nacházíme jména sovětská, především Valentin Katajev, Mejerchold, Tairov, citován je zde také Jihoslovan Filip Kalan. I když právě tato část první kapitoly by si zasloužila relativně daleko silnější zastoupení, přece jen dosvědčuje dobrou informovanost Francouzů o sovětské avantgardě a dokládá, že díla zmíněných autorů jsou dostupná ve francouzských překladech, stejně jako dílo Jugoslávce Kalana, vydané francouzsky v Lublani. Jestliže bychom zde a v dalších kapitolách rádi viděli názory některého z předních českých divadelníků (mám na mysli především J. Honzla a E. F. Buriana — toho především v kapitole, která se dotýká syntetičnosti divadla), pak to není tak docela jen vina francouzských pořadatelů antologie, ale i skutečností, že jsme pro znalost teoretických názorů československých divadelníků v za-

hraniči neudělali prakticky nic. Ve světovém měřítku jsou dostupny snad jen informace v italské divadelní encyklopedii.

Druhá, ukázkami nejpočetněji zastoupená kapitola je věnována poetice dramatu, autorským vyznáním. Daleko podstatněji si všímá antiky, Aristotela, Aristofanova hodnocení řeckých tragiků, Horatia aj. Zde se projevuje konfrontace divadelnických názorů nejsilněji, od aristotelské koncepce „nápodoby“ přes Scaligerův a Donatův normativní výklad „tří jednot“, přes španělský boj Lope de Vegy proti této renesanční normě, přes Shakespearův alžbětinský „volný kurs“ opět k normě Boileauově, k Ronsardovým pokusům, k Diderotovi a Lessingovi. Od manifestů romantiků a „pièces à thèse“ Ibsena, přes Čechova, symbolismus, Strindberga, Pirandela až k surrealismu a Brechtovu epickému divadlu. Přirozeně pozornost je věnována tvůrcům nejsoučasnějším, Millerovi, Tennessee Williamsovi, Ionescovi, Beckettovi, Dürrenmattovi, Sartrovi. V této kapitole jsou zastoupeni i dva autoři z Čech: a to ti, kteří jsou v současném západním světě neznámější. Karel Čapek (ve stručném medailónu jsou zřejmě omylem uvedena osobní data Karla Matěje Čapka-Choda, ačkoliv v díla jsou správně jmenovány hry Matka, RUR, Ze života hmyzu) je zastoupen statí, utištěnou v r. 1923 v revue Choses de Théâtre. Druhým je Franz Kafka, jehož názory ilustrují úryvky z Deníku a kratičká citace, týkající se divadla, z románu Amerika.

Třetí kapitola nazvaná Interpreti je ve znamení syntetického divadla (Le théâtre total), tj. ve zdůraznění jednoty všech složek. Kapitola pro nás dnes zvlášť aktuální cituje vedle jiných představitelů commedie dell'arte, Talmu, Gogola, Antoina, Graiga, Stanislavského, Marcela Marceaua. I zde dochází ke konfrontaci různých názorů na hereckou práci, na hereckou interpretaci. Postrádáme-li tady něco, pak jsou to především Brechtovy názory na herectví. Zaviněno je to, zdá se, nikoli pořadatelé antologie, jako tím, že nakladatelství, které má autorizaci Brechtových děl a vydává je, nedovolilo výňatky oúsknout.

Závěrečný oddíl knihy je věnován technické stránce divadla, architektuře, výpravě i režii. Zde mají slovo především za starší dobu architekti Vitruvius, Serlio, Sabbatini, objevují se zde však i Zola, Mejerchold, A. Blok, Georg Fuchs, Jevrejnov, Moholy-Nagy, Walter Gropius, Pišcator a řada režisérů novátorů — až po Petra Brooka. S Karlem Čapkem uveřejnil ve zmiňované revui Choses de Théâtre svůj příspěvek i Vlastimil Hofman; proto ho najdeme zde jako čestného zástupce české scénografie.

Je jistě možno mít mnoho výhrad a doplňujících námětů k takové divadelní antologii, jakou je L'Art du Théâtre, což konec konců vyplývá z jiného pohledu, kterým vidíme věci my, nicméně nelze upřít vydavatelům skutečnou snahu podat v daných podmínkách co nejúplnější pohled na podstatné názory v oblasti divadelní teorie, jak se v historii vyskytly. Ukázky jsou pochopitelně místy značně kusé; seřazením však vzniká celek, který přináší řadu podnětů. A může posloužit k určité orientaci též divadelníkům mimo oblast svého jazykového určení.

Zdeněk Srna

Славістичний збірник. (Видавництво Академії наук Української РСР, Київ, 1963. 445 stran.)

Ukrajinská Akademie věd v Kyjevě vydala k V. mezinárodnímu sjezdu slavistů obsáhlý sborník, redigovaný kolegiem, v jehož čele stáli dva známí ukrajinští vědci, akademikové I. K. Bilodid a J. P. Kurylju k. Sborník obsahuje 25 studií, z nichž 16 je z oboru jazykovědy, devět patří do oblasti literatury, folklóru a hudby. V redakční poznámce na 4. stránce se praví, že sborník svým obsahem, ideovým zaměřením i metodologicky má sloužit kulturnímu sblížení bratrských slovanských národů a upevnění přátelství mezi zeměmi socialistického tábora. Tematika literárněvědných prací, kterým zde chceme věnovat pozornost, plně odpovídá těmto intencím.

Nás v první řadě zajímají ty práce, které jsou věnovány speciálně tematice české a vztahům ukrajinsko-českým. Nalézáme tu dvě takové stati. První napsal A. R. Volkov a nazval ji „Драматургічна система Кареля Чапека“. Autor se pokusil rozbořem všech dramatických děl českého spisovatele probádat ideově umělecký systém jeho dramatické tvorby. Její celistvist nalézá v určitých uměleckých principech, které vzájemně spolu souvisejí a jsou realizovány v různých rovinách, jako autorský záměr, realizace základní myšlenky, název díla, syžet, stavba díla, seskupení osob, jednotlivé situace, jazykové zvláštnosti, žánrové znaky aj. Autor se zabývá problematikou Čapkových dramát, zkoumá rozvoj řady uměleckých principů, jako intelektualismus, dynamismus, divadelní syntetismus, fantastika, psychologismus, expresivnost aj. Analyzuje rovněž žánrové zvláštnosti Čapkova dramatického díla. Volkov končí svou studii slovy, že dramatické dílo Čapkovo mělo veliký význam pro rozvoj slovanské a světové dramatiky, zejména pro dramatickou tvorbu socialistického realismu. Téma „Karel Čapek